

A Szépművészeti Múzeum 75 éves

Kultúránk őszinte tükre

EGY-EGY FONTOS évforduló ünnepélyes pillanatai mindig elmélyült számvetésre készítik az évfordulóban érdekelteket. A Szépművészeti Múzeum megnyitásának háromnegyed százados évfordulója pedig éppenséggel országos ügy. Az volt már a megnyitás pillanatában is; súlyát akkor az ott megjelent uralkodó személye is kifejezte, noha Ferenc Józsefnek a szépmesterségekhez köztudottan vajmi kevés affinitása volt.

Az ismert közmondás csekélyke átalakításával akár nemzetközi méretű összehasonlítást is tehetünk: *mutasd meg múzeumod, megmondom, ki vagy.* Hetvenöt éves Szépművészeti Múzeumunk — alapításától a jelen, ünnepélyes pillanattig — minden egyes időszakában *tükrre volt az állami művelődéspolitikának és az ország kulturális állapotának.*

Minden múzeumunk őse, a Magyar Nemzeti Múzeum *leszármazottja* (egyebek közt) első művészeti múzeumunk. A Nemzeti Múzeum képtára az 1848—49-es forradalom és szabadságharc idejéig szépen gyarapodott a *Jankovich-gyűjteménnyel, Pyrker egri érsek* értékes, közel kétszáz darabos ajándékával, s *Kossuth intézkedésével*, mely a budai királyi várban található gyűjteményt is *köztulajdonba vette.* Ez már nemzetközi szintű gyűjtemény volt, ám legalább hasonló értéket képviselt az *Esterházyak* bécsi kastélyában látható kollektív is, melyet a család két, művészpártoló tagja, *Fényes Miklós* herceg és *unokája, Miklós herceg* gyarapított jelentősen. Rézszint országosan kibontakozó mozgalom, részint a főúri család megrendült anyagi helyzete készítette *Pál* herceget; a képtárat Pestre szállíttassa, s halála után fiát, *Miklós* herceget, hogy háromévi tárgyalás után végül 1870-ben eladja gyűjteményét az államnak, 1,1 millió aranyforintért. Két évvel később megalakult az *Országos Képtár* — átmenetként a Nemzeti Múzeum, s a majdani Szépművészeti között —, ekkorra igen gazdag itáliai, német, németalföldi, spanyol anyaggal: *Belini, Giorgione, Veronese, Tiepolo, Tintoretto, Raffaello, Correggio, Dürer, Cranach, Rembrandt, Rubens, Van Dyck, Murillo, Ribera, Zurbarán, Goya* festményeivel, de ez csak mutatványként néhány név a tovább gyarapodó gyűjteményből.

IPOLY ARNOLD püspök adományáról és művészettörténetirői munkásságáról, *Pulszky Károly* képtárgyozgatói tevékenységéről kell még szót ejteni a Szépművészeti Múzeum megalapítása előtti idoszakból. No, meg arról, hogy a korszak szellemét is tükrözi, hogyan kergették öngyilkosságba hamis vádakkal azt a *Pulszkyt*, aki nemcsak a képtárat gyarapítja kiváló művekkel, de tervet dolgoz ki a Szépművészeti Múzeum alapításáról is.

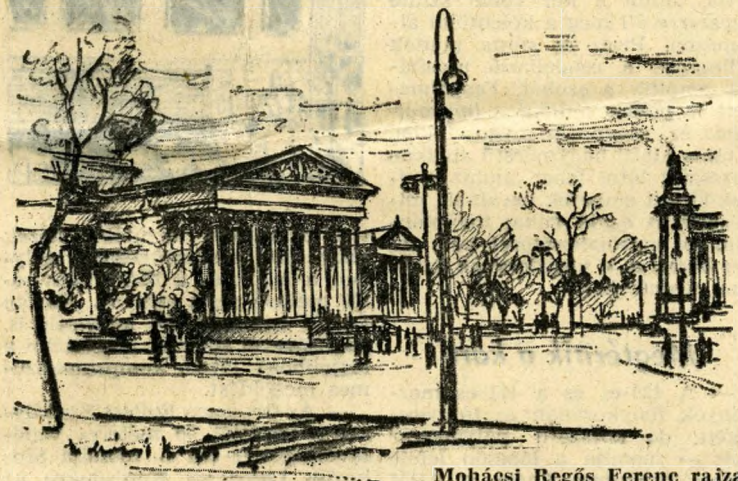
Tervének benyújtása után tizenhárom évvel nyithatták meg a *Schickedanz* és *Herzog* műépítészkeze nyomán elkészült épületet (a *Parlament és a budai Vár után legnagyobb méretű közületünket*), amelynek gyűjtemé-

nyében ekkor már megtalálhatók a korábbi és korabeli magyar festők képei, magyar és külföldi szobrok, mellszettek, grafikák. Mégis, a hatalmas épületeryűtes *megnyitása óta helyhiánnyal küzdött.* Nemcsak azért, mert az egyetemes és a magyar művészet alkotásait igyekezett minél bővebben bemutatni, hanem azért is, mert rengeteg gipszmasolatot rendeltek a történeti stílusok és kiemelkedő szobrászati alkotások szemléltetésére.

IGAZABÓL az az egységes, tudományos felkészültségű és mű-

sukat az országból, *ládacsomagolás és műtárgyjegyzék nélkül...*

RENDKÍVÜL SERÜLT épülettel és hiányos gyűjteménnyel érte meg a Szépművészeti Múzeum a felszabadulást. Az eltűnt és elveszett képeken kívül korábban *Hitler, Göring, Ribbentrop, és Ciano* kapott „ajándékot” *Horthy és mindenkori kormányának* intézkedésére. (Egyebek közt *Szinyei-Merse* és *id. Markó Károly* műveiből.) Am a szerencsésen — és *jogosan* — visszakért műkincsek az újjászülető múzeumban méltó helyet kaptak, és a kü-

Mohácsi Regös Ferenc rajza

vészektözpontú szemlélet hiányzott az akkori állami kulturális vezetésből és a múzeum irányításából, amely 1914-től több mint két évtizeden át következetesen megvalósult a Szépművészeti Múzeumban, *Petrovics Elek igazgatósága* idején. Az utókor szemével nézve *Pulszky* óta ő volt az első, széles látókörű, koncepciózus, tudós múzeumi vezető, aki az intézménnyel és a vele szembeni *támasztott nehézségek ellenére is (!) már valóban tudományos és kulturális központtá tette* a vezetés alatt álló múzeumot. Báí — mint önironikusan, de rendkívül reáisan írta —: „A Szépművészeti Múzeum *Európa* másodrendű múzeumaik közül *kétségtelenül az első.*”

Ez a megállapítása máig érvényes, hiszen Szépművészeti Múzeumunk *nem versenyezhet* a Louvre-ral, a British Museummal, az Uffizivel, a Pradoval, a Zwingerrel, az Ermitázzsal, mindenkor lehetőségeihez képest (s főként az ország mindenkorai lehetőségeihez képest) azonban *nincs szégyellnivalónk.* A Petrovics Elek igazgatói működése alatt eltelt 21 évet méltán nevezik a *visszaemlékezők a Szépművészeti Múzeum első fénykorának*, ám Petrovics kényszerű nyugdíjaztatása után következő tíz év annál sötétebb felhőket gyűjtött. Ugyanaz a *Hóman Bálint*, aki Petrovicsot — *Gömbös Gyula* kormányának közoktatásügyi minisztereként — nyugdíjaztatta, és kinevezte helyébe *Csánky Dénest* utódjául, ki ellentmondásos pályafutásának végén *mind tudóshoz, mind intézményvezetőhöz olyannyira méltatlan módon hagyta (vagy inkább pártolta) a felbecsülhetetlen értékű műkincsek elrablását a múzeum pincéjéből, és kiszállítá-*

lönböző gyűjtemények az egyiptomi kollektívól az Új Magyar Képtárig felvetették annak a lehetőségét, hogy a múzeum munkája *normális kerékvágásba* zökkenjen, mi több: *gyarapodjon, s a gyűjtemények egyetemessége szélesedjék.*

Tervszerű gyűjtések, vásárlások, alapítványok és más gyűjtemények átvétele, adományozások folytán gazdagodott az elmúlt harminchat évben a múzeum anyaga. *Magyar művészettörténet-szemledek nagyjai* folytattak tudományos munkát a különböző osztályokon, s a kutatók méltó társai voltak a *restaurátorok*, akik értékes alkotásokat mentettek meg az enyészettől. (Létrejött és 1957-ben kivált a múzeumból a *Magyar Nemzeti Galéria*, mely most már így együtt mutatja be az egész magyar művészeti anyagot.)

A MOST MEGNYILT jubileumi kiállítás részletesen és szemléletesen számol be a múzeum jelenlegi *gyűjtő-, tudományos, közművelődési* és egyéb munkájáról. Elismeréssel adózhattunk a szerencsés kezű vásárlásoknak (ma évi egymillió forintot költhetnek e célra), amit kiegészítenek az ajándékozások.

És észre kell vennünk a múzeumnak azt a törekvését is, hogy *korábbi korszakok mulasztását helyrehozza*, főként ami századunk művészetének gyűjtését illeti. De az ünnepélyes pillanattal sem hallgathatjuk el, hogy *az épület karbantartására, felújítására jelentős összegekre lenne szükség.* Mert ne feledjük: múzeumaink — s köztük a jubiláló Szépművészeti Múzeum — *őszinte tükrre művelődéspolitikáinknak, s valóságosan kulturális közállapotainknak is.*

Kenesei András